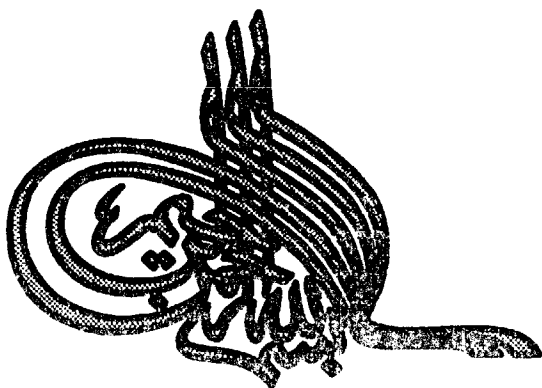

۲۱۵۵۹

پاداش این تلاش
به پیشگاه مولایم
امام علی بن موسی الرضا
علیه آلاف التحية و الثناء
- خاضعانه -
تقدیم می شود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده علوم اقتصاد

ارشیابی پایان نامه تحصیلی آقای محمدحسین حسین زاده بحرینی

دفاع نهائی پایان نامه آقای محمدحسین - دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصاد
حسین زاده بحرینی

تحت عنوان:

"بررسی فقهی و اقتصادی سودتضمین شده (علی الحساب) در

سیستم بانکداری بدون ربا"

در تاریخ ۷۴/۶/۲۸ انجام مبارجه عالی نمرة ۱۹۱- مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء هیأت اوران:

۱- استاد راهنما و عضو هیأت اوران: جناب حجت الاسلام والمسلمین مصباحی

۲- عضو هیأت اوران: جناب آقای دکتر محمد رضا شریف آزاده

۳- عضو هیأت اوران: جناب آقای فرشاد مومنی

۴- عضو هیأت اوران:

والله للربا في هذه الامة
اخفى من ديب النمل على الصفا

امام علي عليه السلام
كافي - باب آداب تجارت

در کمتر جاهایی است که به اندازه ربا در قرآن و سنت به او اهمیت
داده شده باشد و او را مطرود کرده باشد و نکته اش هم این است که اگر
ربا اوج بگیرد، فعالیت کم می شود.

امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج ۱۲

چکیده:

نزدیک به دوازده سال از تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا و اجرای سیستم بانکی مبتنی بر آن می‌گذرد. هدف قانونگذار از طراحی سیستم مزبور، طرد ربا از شبکه بانکی کشور بوده است. آیا این آرمان مقدس، عملی شده است؟ پاسخ طراحان و مجریان نظام نوین بانکداری در کشور به این سؤال مثبت است. در تحقیق حاضر، درستی این پاسخ مورد تردید قرار گرفته و نشان داده شده است که سیستم بانکداری بدون ربا در ایران علیرغم حذف ظاهری و صوری ربا از عملیات بانکی، در واقع از آثار سوء سیطره ربا رهایی نیافته است.

رابطه معکوس بین نرخ بهره و سطح تولید از اصول مسلمة علم اقتصاد است و شیب منفی منحنی IS در حقیقت، بیان همین اصل اقتصادی است. ویژگی تحلیل ارائه شده در این پژوهش این است که طی آن، منطق و چرایی رابطه معکوس بین نرخ بهره و تولید با استفاده از عنصر «مخاطره» و نقش آن در تولید، به تصویر کشیده شده و نشان داده شده است که طرح هرگونه «نرخ سود علی الحساب» که سپرده‌گذار نسبت به حصول آن «مطمئن» شده باشد، کارکردی همانند نرخ بهره داشته و از طریق مکانیزمی که دقیقاً مشابه مکانیزم تاثیر نرخ بهره بر سرمایه‌گذاری است، ثروت ریسک‌پذیری بالفعل جامعه، بهره‌وری نیروی ریسک و مالا تولید ملی را کاهش می‌دهد.

فهرست

عنوان صفحه

مقدمه ۱

فصل اول - جایگاه «مخاطره» در اقتصاد

- ۱-۱- اهمیت ریسک در اقتصاد ۹
- ۱-۲- نقش‌های انسانی شرکت‌کننده در فرایند تولید کدامند؟ ۱۲
- ۱-۲-۱- نیروی کار ۱۲
- ۱-۲-۲- تامین‌کننده هزینه ۱۳
- ۱-۲-۳- نیروی ریسک ۱۶

فصل دوم - جایگاه «مخاطره» در اقتصاد اسلامی

- ۱-۲- نقش مخاطره در اقتصاد اسلامی ۲۶
- ۲-۲- نظریه ارزش اضافی شهید صدر ۳۰
- ۳-۲- آیا کار یگانه منشاء درآمد است؟ ۳۵
- ۴-۲- آیا کار متصل بر کار ذخیره شده در زمین و ابزار تولید برتری دارد؟ ۳۸
- ۵-۲- جمع‌بندی نظریه ارزش اضافی شهید صدر ۵۹
- ۶-۲- ایراداتی که نسبت به نظریه شهید صدر بنظر می‌رسد ۶۰
- ۷-۲- پیشنهاد نظریه جایگزین ۶۵

(ب)

۸-۲- شواهد فقهی که می‌تواند صحت نظریه «تبعیت ارزش اضافی از

مخاطره» را تأیید کند ۶۸

۹-۲- منظور از مخاطره چیست ؟ ۷۰

۱۰-۲- پدیده ثبات مالکیت ۷۷

۱۱-۲- خلاصه و نتیجه‌گیری ۸۱

فصل سوم - آشنایی با ریسک

۱-۳- تعریف ریسک ۸۴

۲-۳- ریسک و عدم اطمینان ۸۵

۳-۳- ریسک عینی و ذهنی ۸۶

۴-۳- اقسام ریسک ۸۷

۵-۳- محاسبه ریسک ۸۸

۱-۵-۳- محاسبه ریسک طلبی ۸۸

۲-۵-۳- محاسبه ریسک پذیری ۹۶

الف - آستانه اقدام ۹۷

ب - ثروت ریسک‌پذیری بالقوه ۱۰۳

فصل چهارم - تاثیر حضور ربا در اقتصاد

۱-۴- کاهش ثروت ریسک‌پذیری بالفعل جامعه ۱۰۹

۲-۴- کاهش بهره‌وری نیروی ریسک ۱۱۵

فصل پنجم - سیری در متون حقوقی سیستم بانکداری بدون ربا

۱-۵- تجهیز منابع	۱۲۵
۱-۱-۵- تضمین اصل سرمایه	۱۲۵
۱-۵-۲- تضمین سود	۱۲۶
۲-۵- تخصیص منابع	۱۳۳
۱-۲-۵- عقود دسته اول	۱۳۴
۲-۲-۵- عقود دسته دوم	۱۳۶
خلاصه و نتیجه گیری	۱۴۴
فهرست منابع و مآخذ	۱۴۹

مقدمه :

در قرآن کریم و دیگر منابع فقه اسلامی، بر حرمت ربا تصریح شده است. شیوه خاص قرآن در بیان تدریجی حکم حرمت ربا، و بیان نهائی آن (بقره، آیات ۲۷۵ تا ۲۸۰) جای هیچگونه تردیدی در مورد «حکم» ربا برای صاحب نظران اسلامی باقی نگذاشته است. از سوی دیگر، مشاهده موفقیت های اقتصادی کشورهای صنعتی که ربا رکن اساسی اقتصاد آنها را تشکیل می دهد، برخی از اندیشمندان را واداشته است تا به تامل و تدقیق در «موضوع» ربا بپردازند^(۱). برخی به این باور رسیده اند که «ربای محرم در قانون اسلام» بر پاره ای از اشکال رائج معاملات ربوی در دنیای امروز صدق نمی کند. طرح مسائلی از این قبیل که :

«- آیا ادله حرمت ربا ناظر بر ربای استهلاکی (مصرفی) است یا ربای

استغلالی (تولیدی) را نیز شامل می شود؟»

«- آیا با نوعی تعمیم و تنقیح مناط نمی توان معامله ربوی را که یک طرف آن

دولت است، همچون رابطه ربوی بین پدر و فرزند، تجویز نمود؟»

«- آیا بهره، همان ریاست یا این دو ماهیتاً با هم متفاوتند؟»

و سؤالات دیگری از این دست، تلاش هایی است که تحت عنوان «موضوع شناسی ربا» صورت گرفته است.

۱- برای آشنائی با برخی از این تأملات می توان به منابع زیر مراجعه کرد:

- آیه الله محمد هادی معرفت، مصاحبه با روزنامه قدس، شماره

- آیه الله محمد واعظ زاده خراسانی، مجموعه مقالات فارسی اولین مجمع بررسی های اقتصاد اسلامی، جلد سوم، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۷۰، صفحه ۱۱۷

- دکتر علی اکبر مدنی، بنقل از «بررسی و ارزیابی بانکداری بدون ربا در ایران» پروژه اجرا شده توسط آقای سیدحسین میرجلیلی و همکاران، وزارت امور اقتصادی و دارائی، ۱۳۷۲، صفحه ۵۹.

- مهندس اکبر طاهری، مسئله ربایانک، انتشارات قلم، ۱۳۵۴.

- مهندس مهدی بازرگان، بنقل از کتاب ربا، بانک، بیمه، اسناد، ماهری، انتشارات صدرا، چاپ اول، ۱۳۶۴.

بنظر می‌رسد که موضوع ربا همچون حکم آن صریح و بی‌پرده در منابع اسلامی و بخصوص در عرف متشرعه قابل شناسائی است. معاملات ربوی رائج در نظام‌های ربوی - اعم از وام‌های مصرفی و تولیدی و اعم از دولتی و غیر دولتی - مصادیق روشن و صریح ربا هستند.

فقهای شیعه در رساله‌های عملیه خود دریاب قرض، موضوع و حکم ربا را یکجا بیان کرده‌اند:

«اگر کسی که قرض می‌دهد شرط کند که زیادتر از مقداری که می‌دهد بگیرد، مثلاً یک من گندم بدهد و شرط کند که یک من و پنج سیر بگیرد، یا ده تخم مرغ بدهد که یازده تا بگیرد، ربا و حرام است.»^(۱)

تمسک به حیل‌های شرعیه بمنظور فرار از ربا - بهترین شاهد بر مبهم نبودن موضوع رباست، چه اینکه اساس حیل شرعیه بر جستجوی منفی برای خروج موضوعی از رباست.

صراحت قرآن در بیان حکم و شهادت متون فقهی و سیره مسلمین بر مبهم نبودن موضوع ربا ایجاب می‌کند که پیش و بیش از پرداختن به «موضوع شناسی» ربا به «حکم شناسی» آن پردازیم. منظور از حکم شناسی ربا، تحقیق برای یافتن حکم فقهی ربا از میان احکام خمس نیست زیرا - همانگونه که گذشت - بیان ویژه قرآن مجالی برای تردید در حرمت ربا باقی نگذاشته است، بلکه مراد، کنکاش در ملاک‌ها و حکمت‌هایی است که صدور این حکم را الزامی کرده‌اند؛ چه اینکه امامیه - همچون همه موحدان راست اندیش - معتقد هستند که احکام تابع ملاکاتند. بنابراین، منظور از حکم شناسی ربا، در واقع «حکمت شناسی» رباست. حکم موکدی که از آیات آخر سوره بقره برداشت می‌شود، بروشنی نشان می‌دهد که «ربا متضمن مفسده‌ای عظیم است»؛ چه اینکه حکمت اقتضا

۱- امام خمینی، رساله عملیه مسئله ۲۲۸۳

می‌کند که همچنان که اصل احکام تابع مصالح و مفاسد هستند، شدت و ضعف بیان آن‌ها نیز معلول شدت و ضعف آن مصالح و مفاسد باشد.

در سال‌های قبل و بخصوص بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، اندیشمندان متعهد حوزوی و دانشگاهی سعی بلیغ کرده‌اند که ننگ بزرگ «ریا خواری» را از آستان مقدس انقلاب و جامعه اسلامی بزدایند. حاصل یک رشته از این تلاش‌ها در شهریور ماه سال ۱۳۶۲ تحت عنوان «قانون عملیات بانکی بدون ریا» صورت قانونی به خود گرفت. قانون مزبور از ابتدای سال ۱۳۶۳ به موقع اجرا گذاشته شد. منظور از «سیستم بانکداری بدون ریا» در این تحقیق، سیستمی است که بر پایه قانون فوق‌الذکر متجاوز از یک دهه در کشور اعمال می‌شود. اجزاء حقوقی و آموزشی سیستم مزبور به شرح زیرند:

- قانون عملیات بانکی بدون ریا مصوب شهریور ماه ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی

- آئین‌نامه‌های اجرائی مصوب هیئت وزیران

- دستورالعمل‌های اجرائی مصوب شورای پول و اعتبار

- بخشنامه‌های بانک مرکزی در این زمینه

- متون آموزشی تهیه شده از سوی بانکها برای آموزش بانکداری بدون ریا به

کارمندان •

بهرحال، اینک پس از گذشت نزدیک به دوازده سال از آغاز بکار سیستم نوین بانکداری در ایران، طراحان و مجریان این سیستم مصرانه مدعی حذف ریا از پیکره نظام بانکی کشور هستند. مروری بر اظهارات برخی از طراحان و مجریان محترم بانکداری بدون ریا در ایران برای اثبات این ادعا کافی است:

«ما سعی کرده‌ایم مسئله ریا را از بانکداری حذف کنیم که در این باره هم

موفق شده‌ایم.^(۱)»

۱- آیت‌الله غلامرضا رضوانی مصاحبه ۷۲/۶/۱۵ منتشر شده توسط مدیریت امور فرهنگی و روابط عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

«دیگر احتیاجی نداریم که راجع به بانکداری اسلامی و ضرورت‌های آن بحث کنیم، چون عامه مردم، علما و اهل نظر، این سیستم را به عنوان یک حرکت درست پذیرفته‌اند.»^(۱)

«بانکداری سنتی مبتنی بر ربا بکلی منسوخ گردیده و بانکداری اسلامی یا بانکداری بدون ربا بعنوان شاخص‌ترین صفت ممیزه نظام اقتصاد اسلامی مطرح شده است.»^(۲)

«عملیات بانکی در ایران بر پایه موازین اسلامی بنحوی طراحی و تدوین شده است که این عملیات نه تنها از لحاظ شکلی بلکه از لحاظ ماهوی نیز «ربوی» نباشد.»^(۳)

واقعیت این است که رباخواری یک «عمل اقتصادی» است که آثار «واقعی» گوناگونی بر آن مترتب است. کلیه تمهیداتی که برای مبارزه با رباخواری معمول می‌گردد بایستی بتواند آثار «واقعی» - و نه صوری - ربا را از بین ببرد. بدین ترتیب، ارزیابی میزان موفقیت سیستم نوین بانکداری در ایران از نظر حذف ربا از پیکره نظام بانکی کشور مستلزم بیان دو مطلب است:

۱- آثار واقعی مترتب بر ربا چیست؟

۲- تحول ایجاد شده در سیستم بانکداری در ایران، تا چه حد موفق به طرد آثار واقعی ربا از جامعه شده است؟ و اصولاً آیا قانون بانکداری بدون ربا و ضوابط آن، بلحاظ نظری - و به اصطلاح فقهی در مقام ثبوت - می‌تواند با آثار واقعی ربا تنافی و ستیز داشته

۱- حجة الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی، ماهنامه تازه‌های اقتصاد شماره ۴۸، بهرام ۱۳۷۴، صفحه ۶
۲- دکتر علی فرهنگی رئیس موسسه بانکداری ایران در مقدمه کتاب «مطالعات نظری در بانکداری و مالیه اسلامی»، ۱۳۷۰، همچنین تقی نجفیان رئیس مرکز آموزش بانکداری، پیش‌گفتار کتاب «مجموعه قوانین و مقررات بانکی»، ۱۳۶۸
۳- دکتر سید حسین مهدوی، مدیر سابق نظارت بر امور بانکهای بانک مرکزی ج.ا.و.ع و عضو هیئت علمی مرکز آموزش بانکداری، فصلنامه روند، شماره ۱۶ و ۱۷

باشد؟

تحقیق حاضر، برای پاسخگویی به همین دو سؤال انجام شده است. در فصل نخست، با بررسی نقش‌های انسانی موجود در فرایند تولید، تلاش شده است تا جایگاه و نقش عنصر «مخاطره» و نهاده «مخاطره‌پذیر» در فرایند تولید، بدرستی تبیین شود. در فصل دوم، نقش مخاطره در اقتصاد اسلامی مورد بحث قرار گرفته و نشان داده شده است که در مکتب اقتصادی اسلام نیز، نهاده مخاطره‌پذیر به عنوان یکی از نهاده‌های تولید مورد توجه قرار گرفته است. سومین فصل به طرح مسائلی در رابطه با مخاطره اختصاص دارد. تعریف ریسک، اقسام ریسک، اهمیت ریسک در اقتصاد، چگونگی محاسبه ریسک و ... در همین فصل مورد توجه قرار گرفته‌اند. در حقیقت این فصول سه گانه جنبه مقدمه و فصول چهارم و پنجم جنبه ذی‌المقدمه را دارند. فصل چهارم، تاثیر حضور ربا در اقتصاد را مورد بررسی قرار داده و پنجمین فصل به سیری در سیستم بانکداری بدون ربا در جمهوری اسلامی ایران اختصاص یافته است.

فصول اول، سوم، چهارم و پنجم این تحقیق، به صورت نظری و براساس روشهای استدلال و تحلیل عقلانی، بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای و با استفاده از فیش برداری از منابع و مآخذ مختلف صورت گرفته است.

شیوه تحقیق در فصل دوم، از سایر فصول متفاوت است. در این فصل با استفاده از روشهای مطالعات حوزوی به بررسی متون فقهی پرداخته شده است.

نکته قابل توجه در رابطه با فصل مزبور و همچنین در رابطه با عنوان پایان‌نامه این است که منظور از «بررسی فقهی سیستم بانکداری بدون ربا»، تحقیق پیرامون جواز یا عدم جواز فقهی آن نیست؛ این مهم، رسالت فقهای عظام است و از توان و صلاحیت رساله حاضر و نویسنده آن کاملاً خارج می‌باشد. مضافاً بر اینکه کلیات سیستم مزبور به تایید فقهای محترم شورای نگهبان نیز رسیده است. کاری که در این تحقیق انجام شده، ارائه و تنظیم شواهدی از متون فقهی (به شیوه شهید صدر در کتاب اقتصادنا) برای نشان دادن نقش مخاطره از دیدگاه اقتصاد اسلامی است. در حقیقت، این کار پایه‌های دینی ایده ارائه

شده در رساله حاضر را استحکام بخشیده است .

در اینجا لازم است از اساتید گرانقدرم ، جناب حجة الاسلام والمسلمین حاج آقا مصباحی (استاد محترم راهنما)، جناب آقای دکتر شریف آزاده و جناب آقای مومنی (اساتید محترم مشاور) بخاطر محبت های بیدریغ و راهنمایی های ارزنده و عالمانه ای که نسبت به اینجانب در راستای تهیه این رساله مبذول فرموده اند صمیمانه تشکر و سپاسگذاری نمایم . همچنین با اخیتم از فرصت سپاس خود را از مسئولین و اساتید محترم دانشگاه علوم اسلامی رضوی و حوزه علمیه مقدسه مشهد که طی بیش از یک دهه ، مرا با مبانی و اصول مذهب اهل البیت علیهم السلام آشنا نموده اند ، اعلام می دارم .

از مسئولین و اساتید محترم دانشکده های اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد و دانشگاه علامه طباطبائی تهران که در دوره های کارشناسی و کارشناسی ارشد ، علم اقتصاد جدید را به من آموخته اند متشکرم .

همچنین بر خود فرض می دانم که نسبت به روح بلند مرحوم آیه الله حاج میرزا مهدی نوقانی اعلی الله مقامه که مشوق اینجانب برای آغاز و ادامه این راه بوده اند ادای احترام کنم و علو درجات ایشان را از خداوند متعال مسئلت نمایم .

و بالاخره ، از والدین عزیزم که حق حیات بر من دارند و نیز از همسر گرامی ام که در تمام مدت تحصیل و تهیه پایان نامه از همکاری و بخصوص همفکری های ارزنده ایشان برخوردار بوده ام صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم .

فرضیه اصلی تحقیق در این رساله از این قرار است :
«سیستم نوین بانکداری در جمهوری اسلامی ایران ، مبارزه با آثار
واقعی ربا و زدودن آن آثار از پیکره نظام بانکی را مطمئن نظر قرار
نداده است.»

فصل اول

جایگاه «مخاطره» در اقتصاد

۱-۱- اهمیت ریسک در اقتصاد

تولید ، مهمترین مبحث اقتصاد را تشکیل می دهد . در تئوری های زیادی که برای نیل به رشد اقتصادی ارائه شده است ، بدون استثناء افزایش تولید ناخالص ملی مورد توجه قرار گرفته است . تولید چیست ؟ طبق ساده ترین تعریف ، تولید عبارت است از فرایندی که طی آن نهاده ها (Inputs) به ستاده (Output) تبدیل می شوند.

بذر ، کود ، ابزار کاشت و برداشت ، نیروی انسانی ، زمین و آب با یکدیگر ترکیب می شوند تا ستاده ای بنام گندم را تولید کنند.

سنگ آهن ، ذغال کک ، اکسیژن ، نیروی انسانی ، مواد شیمیایی کمکی ، زمین ، ماشین آلات و ده ها نهاده دیگر Input فرایندی هستند که در نهایت فراورده های مختلف فولادی را نتیجه می دهد.

کامیون ، راننده و کمک راننده (نیروی انسانی) ، سوخت و ... نهاده های لازم برای تولید خدمتی هستند که فولاد ساخته شده در کارخانه ذوب آهن را به محل مصرف انتقال می دهد .

این ها و هزاران مثال دیگر ، زمینه هایی برای سرمایه گذاری اقتصادی هستند . طبیعت سرمایه گذاری های اقتصادی ایجاب می کند که بین زمان هزینه کردن سرمایه لازم و دریافت درآمد حاصل از فروش Output ، یک فاصله زمانی وجود داشته باشد . گرچه این فاصله زمانی بسته به اندازه و خصوصیات پروژه ها متفاوت است ، ولی به هر حال وجود دارد.

در فرایند تولید یعنی تبدیل نهاده به ستاده (یا هزینه به درآمد) ، متغیرهای زیادی موثر واقع می شوند که سرمایه گذار تنها بر تعداد کمی از آنها کنترل دارد.

سرمایه گذار گرچه می تواند متغیرهای تحت کنترل خود را از ابتدای امر با قاطعیت تعیین کند ولی در مورد متغیرهای غیر قابل کنترل تنها می تواند به پیش بینی اکتفا نماید.

تصمیم کارفرمایی که می خواهد در تولید گندم سرمایه گذاری کند ، در مورد

متغیرهای زیر چقدر می تواند تعیین کننده باشد؟

- میزان کل زمین‌هایی که در سال جاری زراعی در کشور به زیر کشت گندم می‌روند؛
- میزان بارندگی (و در نتیجه میزان بازدهی زمین‌های زیر کشت دیم)؛
- میزان واردات گندم در سال جاری و سال آینده؛
- میزان مصرف گندم در سال جاری و سال آینده؛
- احتمال حمله ملخ به مزارع گندم؛
- احتمال آتش‌سوزی مزارع گندم در اثر صاعقه؛
- احتمال سوختن موتور پمپاژ آب که وی مزرعه خود را بوسیله آن مشروب می‌کند؛
- دستمزد کارگر در فصل برداشت؛
- و ...

طبیعی است که تولیدکننده بر هیچ‌یک از موارد فوق، کنترل و تاثیر قابل توجهی نداشته و باید آن‌ها را به عنوان متغیرهای غیر قابل کنترل در نظر بگیرد، حداکثر کاری که او می‌تواند بکند این است که با در نظر گرفتن آمارهای موجود از سال‌های گذشته، پیش‌بینی‌های هواشناسی، اوضاع سیاسی و اقتصادی و بالاخره قضاوت‌های شخصی خویش، در مورد هر یک از این متغیرها به پیش‌بینی بپردازد.

ناگفته نماند که تولیدکننده با توسل به مکانیسم‌هایی همچون استفاده از بیمه، تعبیه دستگاه‌های ایمنی برای جلوگیری از آتش‌سوزی و سرقت، استفاده از سموم دفع آفات نباتی و ... می‌تواند ضریب مخاطره موجود در پروژه را کاهش دهد ولی هیچگاه قادر نخواهد بود که فضایی کاملاً مطمئن و عاری از هرگونه ریسک را برای خود فراهم سازد. با توجه به همین نکته است که در ادبیات اقتصادی، خطر به دو نوع بیمه‌شدنی و بیمه‌ناشدنی تقسیم شده است^(۱). «آرو» در سومین مقاله از کتابی که در زمینه ریسک به رشته تحریر درآورده است می‌نویسد:

«پول ناز است. با این وجود چرا افراد بجای خرید اوراق قرضه یا هر نوع

۱- دکتر منوچهر فرهنگ، فرهنگ علوم اقتصادی، نشر نو، چاپ ششم، ۱۳۶۹، صفحه ۱۱۰۰.

سرمایه‌گذاری دیگر که می‌تواند برای آنها درآمدزا باشد، به نگهداری پول نقد یا سپرده‌های دیداری مبادرت می‌ورزند؟ تئوری اقتصادی در این مورد دو توجیه دارد. نخستین توجیه این است که تبدیل سرمایه به پول نقد در موقع نیاز مستلزم صرف وقت و تحمل زحمت است. دومین توجیه این است که تمامی اشکال سرمایه‌گذاری متضمن ریسک هستند و گزینه ریسک‌گریزی افراد تنها با نگهداری بخشی از ثروت خود در اشکال غیر سودآور ولی مطمئن، ارضا می‌شود.^(۱)

هدف از نقل اظهارات «آرو» تاکید بر این نکته است که «تمامی اشکال سرمایه‌گذاری متضمن ریسک هستند.» به عبارت دیگر، در دنیای واقعی هیچگونه سرمایه‌گذاری مطمئن وجود ندارد، و تقبل خطر، شرط لازم برای گذار از Input به Output است. یکی از زمینه‌های بسیار با اهمیت که به صورت کاملاً معنی‌داری با رشد و توسعه جوامع ارتباط دارد، زمینه «تحقیق و توسعه» یا «R and D»^(۲) است. عنصر ریسک در این زمینه حیاتی اقتصاد نیز بشدت خودنمایی می‌کند. «دیوید بگ» و «استانلی فیشر» در کتاب خود اشاره‌ای گذرا به این مقوله دارند:

«پیشرفت‌های تکنیکی بر دو پایه «اختراع»^(۳) و «نوآوری»^(۴) استوارند. اختراع عبارت است از کشف دانش‌های جدید و نوآوری عبارت است از ایجاد زمینه لازم برای به کارگیری آن دانش‌ها در تولید. ... چه عواملی میزان اختراعات در یک جامعه را تعیین می‌کنند؟ کنجکاوی‌های خردمندانه و داشتن این باور که «باید راه بهتری برای انجام این کار وجود داشته باشد»، به ظهور ایده‌های نو می‌انجامد، اما میزان تولید

1-K.J.Arrow,Essays in the theorg of risk bearing, first edition,1974,P.91.

2- Research and Development.

3- Invention.

4- Innovation.